

A Study of Socially Aversive Personalities in the Phenomenon of Addiction: An Analysis Based on the Big Five Personality Traits

Ali Mohammadzadeh^{*}
Zahra Heyran Sangestani^{,**}
Somayeh Golizadeh^{***}
Fariba Soltani Shahgoli^{****}

The personality traits of Machiavellianism, narcissism, and antisocial behavior, collectively known as the dark triad, are recognized as socially aversive personalities. Research has reported associations between these traits and substance abuse. This study aimed to elucidate dark personality traits in individuals with substance abuse using the Five-Factor Model of personality. The statistical population consisted of male addicts attending public and private addiction treatment centers in Tabriz in 2022. A sample of 206 participants was tested using the Machiavellian Personality Questionnaire, the Millon Clinical Multiaxial Inventory-2, and the long-form NEO Personality Inventory. Findings revealed that among substance abusers, Machiavellian personality showed a strong positive correlation with neuroticism and negative correlations with extraversion, agreeableness, and conscientiousness. Narcissistic personality was negatively correlated with agreeableness and positively correlated with conscientiousness, while antisocial personality was positively correlated with neuroticism and negatively correlated with agreeableness. The common personality trait across

---

* Corresponding Author: Professor, Department of Psychology, Payam Noor University, Tehran, Iran.

A_mohammadzadeh@pnu.ac.ir

** M.A Student in Clinical Psychology, Islamic Azad University, Tabriz Branch, Tabriz, Iran.

hairanizahra829@gmail.com

*** M.A of Science in General Psychology, Payam Noor University, Tehran, Iran. golizadeh8285@gmail.com

**** M.A of Science in Clinical Psychology, Marand Branch, Islamic Azad University, Marand, Iran.

fariba.soltani.1985@gmail.com

the dark triad in substance abusers, according to the Five-Factor Model, is low agreeableness.

Keywords: Addiction, Machiavellianism, Narcissism, Antisocial, Five-Factor Model.

Introduction

Addiction is a complex and multifaceted social issue driven by various social and individual factors. One significant obstacle to effective treatment is personality factors. Among these, the dark triad personality traits—Machiavellianism, narcissism, and antisocial behavior—encompass both individual psychological and social dimensions. These maladaptive behavioral patterns can lead to diverse consequences and harms at individual and societal levels. Despite differences in their origins, these traits share common characteristics, including socially negative behaviors, tendencies for personal advancement, emotional coldness, deceitfulness, and aggression (Greitemeyer & Seidl, 2024, p. 1). These personality traits can be examined through the lens of general personality frameworks, with the Five-Factor Model (comprising neuroticism, extraversion, openness, agreeableness, and conscientiousness) being a prominent approach to personality assessment. Studies, such as Yusefi and Teymouri (2019) and Sadri et al. (2019), have confirmed the significant role of dark personality traits in individuals' vulnerability to addiction. Additionally, Takloo and Ramazani (2019) found that women predisposed to addiction exhibit higher dark personality traits, while Fodstad et al. (2024) indicated that these traits may hinder successful substance abuse treatment. This study draws on two theoretical frameworks:

The Biopsychosocial Model of Addiction, which views addiction as the result of complex interactions among genetic, hormonal, psychological (e.g., personality traits and mental disorders), and social factors (e.g., family environment, peer pressure, and socio-economic conditions). This model emphasizes the need for comprehensive treatment addressing all these dimensions (Skewes & Gonzalez, 2013, p. 2).

Social Control Theory, which underscores the importance of an individual's bonds with social institutions (family, school, community). Weakened bonds are seen as contributing to risky

behaviors like addiction. Personality traits such as Machiavellianism and antisocial tendencies, which diminish empathy and social commitment, increase vulnerability to addiction (Wild, 2006, p. 42).

Methodology

This descriptive correlational study targeted male addicts registered at addiction treatment centers in Tabriz in 2022. Using convenience sampling, 206 participants were included. Data were analyzed with multivariate regression. The following instruments were used:

Machiavellian Personality Questionnaire: Assessed Machiavellian traits, with reliability confirmed by a Cronbach's alpha of 0.75, consistent with prior studies (Christie & Geis, 1970).

Millon Clinical Multiaxial Inventory-2 (MCMI-2): Measured DSM-IV-TR personality disorders, with subscales for narcissistic and antisocial personalities used in this study. The instrument has demonstrated adequate validity and reliability in Iran (Khajeh Moghaddam, 1994).

Revised NEO Personality Inventory: Assessed the Five-Factor Model traits, with validity confirmed in Iranian samples by Hakshenas (2006) with Cronbach's alpha coefficients ranging from 0.57 to 0.83.

Findings

Results indicated positive correlations among Machiavellian, narcissistic, and antisocial personalities. Specifically:

Machiavellian Personality: Showed a positive correlation with neuroticism and negative correlations with agreeableness and extraversion. Regression analysis revealed that neuroticism alone predicted 16% of the variance in Machiavellian personality. Including agreeableness increased the explained variance to 26%, and adding extraversion raised it to 28%.

Narcissistic Personality: Was negatively correlated with agreeableness (explaining 8% of variance) and positively correlated with conscientiousness (increasing to 17% when combined). It showed significant associations with extraversion facets (warmth, gregariousness, assertiveness), agreeableness, and conscientiousness.

Antisocial Personality: Was positively correlated with neuroticism (explaining 10% of variance), rising to 13% with the inclusion of

agreeableness. It showed positive correlations with all neuroticism domains but negative correlations with certain aspects of agreeableness and conscientiousness.

Discussion and Conclusion

The study found that Machiavellian personality exhibited the strongest positive correlation with neuroticism and negative correlations with agreeableness and extraversion. High neuroticism in these individuals is associated with negative emotional dominance and alexithymia, commonly observed in psychological disorders and substance abuse. The depression facet showed a stronger correlation with Machiavellian traits, indicating a propensity for depressive states. Machiavellians tend to be introverted, less extraverted, and exhibit reduced positive emotions. Low agreeableness reflects self-centeredness, distrust, and competitiveness, aligning with classic descriptions of Machiavellian personality (Clark et al., 2024, p. 210; McClintock, 2024, p. 1). For narcissistic personality, a negative correlation with agreeableness and a positive correlation with conscientiousness (particularly competence linked to high self-esteem) were observed. The negative relationship with agreeableness aligns with prior research in the general population, which identifies low agreeableness as a key feature of narcissistic individuals (Bradlee, Young, & Pinsky, 2006, p. 463; Miller et al., 2009, p. 483). Antisocial traits were positively correlated with neuroticism and negatively correlated with agreeableness, showing significant overlap with Machiavellian traits. This supports theories suggesting structural similarities between Machiavellian and antisocial personalities (Lee & Ashton, 2005, p. 1571; Yousaf et al., 2023, p. 1; Nai & Young, 2021, p. 1). Thus, low agreeableness is a common characteristic of the dark triad (Machiavellian, narcissistic, and antisocial) personalities among substance abusers, reflecting impaired empathy and interpersonal exploitation. The study faced two limitations: the length of the questionnaires and the exclusive focus on male participants, which may impact generalizability. Policy recommendations include enhancing agreeableness in addicts through interventions targeting communication skills, self-awareness, ethical values, and family environment improvements to mitigate dark triad traits and foster positive personality traits.

References

- Bradlee, P. M., & Emmons, R. A. (1992) Locating narcissism within the interpersonal circumplex and the Five-Factor Model. *Personality and Individual Differences*, 13, 821–830.
- Christie, R., & Geis, F. L. (Eds.) (1970) *Studies in Machiavellianism*. London: Academic Press.
- Clark, S. L., Dodd, C. G., Mitchell, T. B., Ingram, S. J., Armstrong, G. M., Jha, M. K., ... & Trivedi, M. H. (2024) Substance use patterns and mental health comorbidities in youth with a history of depression or suicidality: Findings from TX-YDSRN. *Journal of Affective Disorders*, 366, 210–216.
- Fodstad, E. C., Erga, A. H., Pallesen, S., Ushakova, A., & Erevik, E. K. (2024) Personality traits as predictors of recovery among patients with substance use disorder. *Journal of Substance Use and Addiction Treatment*, 162, 209360.
- Greitemeyer, T., & Seidl, N. (2024) Dark and light university: The relationship between dark and light personality traits and educational choices and the desire for power as a mediating factor. *Acta Psychologica*, 248, 104400.
- Hakshenas, H. (2006) *Five-Factor Model of Personality Traits*. Shiraz: Shiraz University of Medical Sciences. [In Persian]
- Khajeh Moghaddam, N. (1994) Preliminary preparation of the Persian form of the Millon Clinical Multiaxial Inventory-II (MCMI-II) [Master's thesis, Clinical Psychology]. Advisor: Mohammad Naqi Baraheni. Faculty of Behavioral Sciences and Mental Health, Iran University of Medical Sciences. [In Persian]
- Lee, K., & Ashton, M. C. (2005) Psychopathy, Machiavellianism, and narcissism in the Five-Factor Model and the Hexaco model of personality structure. *Personality and Individual Differences*, 38, 1571–1582.
- McClintock, H. F., Hinson-Enslin, A. M., & Nahhas, R. W. (2024) Depression as a mediator of the association between vision and/or hearing loss and recent substance use: NHANES 2013–2018. *Disability and Health Journal*, 17(2), 101575.
- Miller, J. D., Gaughan, E. T., Pryor, L. R., Kamen, C., & Campbell, W. K. (2009) Is research using the Narcissistic Personality Inventory relevant for understanding narcissistic personality disorder? *Journal of Research in Personality*, 43, 482–488.

- Nai, A., & Young, E. L. (2024) They choose violence. Dark personality traits drive support for politically motivated violence in five democracies. *Personality and Individual Differences*, 230, 112794.
- Sadri Damirchi, E., Esrafily, H., & Mesbahi, F. (2019) Addiction potential pattern based on dark triad traits of personality and schema modes. *Etiadpajohi*, 13(53), 119–138. [In Persian]
- Skewes, M. C., & Gonzalez, V. M. (2013) The biopsychosocial model of addiction. *Principles of Addiction*, 1, 61–70.
- Taklavi, S., & Ramezani, M. (2019) Comparison of emotional failure and dark triad (DT) in women with and without addiction potentiality. *Etiadpajohi*, 13(53), 285–300. [In Persian]
- Wild, T. C. (2006) Social control and coercion in addiction treatment: Towards evidence-based policy and practice. *Addiction*, 101(1), 40–49.
- Young, S. M., & Pinsky, D. (2006) Narcissism and celebrity. *Journal of Research in Personality*, 40, 463–471.
- Yousaf, S., Liu, Y., & Feite, L. (2023) Dark personality traits and sensation-seeking tourist behaviors. Is there a link? A preliminary investigation of Chinese tourists. *Tourism Management Perspectives*, 47, 101119.
- Yusefi, R., & Teymouri, S. (2020) The structural relationship between the dark triad traits and addiction potentiality. *Etiadpajohi*, 13(54), 31–46. [In Persian]

فصلنامه علمی «پژوهش انحرافات و مسائل اجتماعی»

شماره پانزدهم، بهار ۱۴۰۴: ۱۷۸-۱۴۹

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۲/۲۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۷/۱۴

نوع مقاله: پژوهشی

بررسی رابطه شخصیت‌های بیزاری آور اجتماعی با اعتیاد

علی محمدزاده*

زهرا حیران سنگستانی**

سمیه فلیزاده***

فریبا سلطانی شاهگلی****

چکیده

سه شخصیت ماکیاولیایی، خودشیفتگی و ضد اجتماعی به عنوان شخصیت‌های بیزاری آور اجتماعی و مثلث تاریک شخصیتی شناخته می‌شوند. پژوهش‌ها، ارتباط این صفات را با سوءمصرف مواد گزارش کرده‌اند. پژوهش حاضر با هدف تبیین صفات تاریک شخصیتی بر اساس الگوی پنج عاملی شخصیت در سوءمصرف‌کننده‌های مواد انجام گرفت. جامعه آماری معتادان مرد مراجعه‌کننده به مراکز ترک اعتیاد خصوصی و دولتی شهر تبریز در سال ۱۴۰۱ تشکیل می‌دادند. از بین جامعه آماری، ۲۰۶ نفر مورد آزمون قرار گرفتند. آزمودنی‌ها به پرسشنامه‌های شخصیت ماکیاولیایی، پرسشنامه شخصیت چندمحوری بالینی میلون-۲ و فرم بلند شخصیت نئو پاسخ دادند. یافته‌ها نشان داد که در میان سوءمصرف‌کننده‌های مواد، شخصیت ماکیاولیایی با روان‌آزرده‌گرایی (به صورت

---

* نویسنده مسئول: استاد گروه روانشناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران A_mohammadzadeh@pnu.ac.ir

** دانشجوی کارشناسی ارشد روان‌شناسی بالینی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، تبریز، ایران

hairanizahra829@gmail.com

golizadeh8285@gmail.com

*** کارشناسی ارشد روان‌شناسی عمومی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

**** کارشناسی ارشد روان‌شناسی بالینی، واحد مرند، دانشگاه آزاد اسلامی، مرند، ایران

fariba.soltani.1985@gmail.com

مثبت)، برون‌گرایی، توافق‌جویی و با وجدان بودن (به صورت منفی)، شخصیت خودشیفته با توافق‌جویی (به صورت منفی) و با وجدان بودن (به صورت مثبت) و شخصیت ضد اجتماعی با روان‌آزرده‌گرایی (به صورت مثبت) و توافق‌جویی (به صورت منفی)، بیشترین رابطه را نشان دادند. می‌توان نتیجه گرفت که وجه مشترک شخصیتی مطابق الگوی پنج‌عاملی در مثلث تاریک شخصیتی در بین سوء‌مصرف‌کننده‌های مواد توافق‌جویی پایین است.

واژه‌های کلیدی: اعتیاد، ماکیاولیایی، خودشیفتگی، ضد اجتماعی، الگوی پنج‌عاملی.

مقدمه

اعتیاد، یکی از مسائل چندوجهی و پیچیده اجتماعی است که به دلایل متعدد اجتماعی و فردی ایجاد شده، گسترش می‌یابد. آمارها نشان می‌دهد که اعتیاد در ایران، ابعاد گسترده‌ای دارد و به‌ویژه جوانان در معرض خطر بیشتری هستند. بر اساس نتایج حاصل از پژوهش‌های انجام‌شده، میزان مصرف تریاک و مشتقات آن در ایران حدود ۴/۶٪ جمعیت بالای ۱۵ سال را تشکیل می‌دهد و مجموع افرادی که هر نوع ماده مخدر را مصرف می‌کنند، در سال ۲۰۱۵ حدود ۲,۳۴۰,۰۰۰ نفر برآورد شده است. مردان و افراد مجرد، بیش از دیگران در معرض خطر قرار دارند و میانگین سن شروع مصرف مواد نزدیک به ۱۶ تا ۲۰ سال گزارش شده است (Noorbala et al, 2020: 1940).

اعتیاد نه تنها یک مشکل فردی، بلکه به عنوان یک پدیده اجتماعی و بهداشتی که تأثیرات عمیقی بر جامعه دارد، شناخته می‌شود. این پدیده به شدت سلامت و امنیت اجتماعی را تهدید می‌کند و می‌تواند باعث بروز مشکلات گسترده‌ای نظیر افزایش جرم و جنایت، کاهش سرمایه انسانی، اختلال در روابط اجتماعی و کاهش کیفیت زندگی شود. همچنین اعتیاد به عنوان یک بیماری اجتماعی با مسائل اقتصادی، فرهنگی و روانی جامعه، ارتباط مستقیم دارد و بر خانواده و ساختار اجتماعی تأثیرگذار است (Hetland et al, 2024: 143). مشکلات شخصیتی به عنوان یکی از عوامل فردی در پدیده اعتیاد، نقش مهمی در تبیین آن دارد.

یکی از عوامل مهم سد راه بهره‌مندی معتادان از روش‌های درمانی رایج، عوامل شخصیتی است. عوامل شخصیتی حاصل تعامل متغیرهای فردی و اجتماعی است. گروهی از این ویژگی‌ها که اتفاقاً هم جنبه فردی و روان‌شناختی دارند و هم جنبه اجتماعی صفات سه‌گانه تاریک شخصیتی است، در ادبیات پژوهشی با عنوان مثلث تاریک شخصیتی^۱ از آنها اسم برده شده است. عنوان مثلث تاریک شخصیتی را کووالسکی (ر.ک: Kowalski, 2001) به سه صفت ماکیاولیایی^۲، خودشیفتگی^۳ و

---

1. dark triad of personality
2. Machiavellianism
3. Narcissism

ضداجتماعی^۱ به دلیل شدت بیزاری‌آور اجتماعی^۲ موجود در آنها اطلاق نموده است. از آن زمان، این سه ویژگی مرضی شخصیتی از نظر پژوهشی، توجه بیشتری را به خود جلب کرده‌اند (Borgholthaus et al, 2023: 950).

وجه مشترک هر سه صفت شخصیتی، رفتارهای غیر اجتماعی است که در رفتارهای با توافق‌جویی و صداقت پایین در تعاملات بین‌فردی خود را نشان می‌دهد (Nai & Young, 2024: 794). این الگوهای رفتاری ناپه‌نجان در سطوح فردی و اجتماعی، تبعات و آسیب‌های گوناگونی ممکن است ایجاد کنند. صفت ماکیاولیایی، مفهومی است که اخیراً به‌ویژه در حوزه مطالعات شخصیتی، توجه پژوهشگران را بسیار جلب کرده است (Rauthmann, 2012: 346). افرادی که ویژگی‌های ماکیاولیایی بالایی دارند، با رفتارهایی چون بهره‌کشی‌های میان‌فردی مثل تملق و چاپلوسی و همچنین فاصله عاطفی از دیگران که ناشی از کمبود اخلاق عرفی در آنهاست، شناخته می‌شوند (Nooshabadi et al, 2024: 1; Djeriouat, 2024: 2; Craib et al, 2024: 2).

کریستی و گیس^۳ (۱۹۷۰) برای نخستین بار به نقش عقاید ماکیاولیایی در روابط اجتماعی اشاره کردند و از آن زمان به بعد، اصطلاح ماکیاولیسم در تحقیقات علوم اجتماعی و روان‌شناسی استفاده شده است. آنها بر این باور بودند که اعتقادات افراد، پایه تعاملات اجتماعی‌شان را شکل می‌دهد و نگرش‌های خاص درباره ماهیت انسان، رفتار با دیگران را تحت تأثیر قرار می‌دهد. این دیدگاه در شناسایی عوامل ایجاد تفاوت‌های فردی در تعاملات اجتماعی، نقش مهمی داشته است. کریستی و گیس معتقد بودند که افراد ماکیاولیایی دارای چهار ویژگی کلیدی هستند: ۱- کمبود عاطفه بین‌فردی در روابط ۲- بی‌توجهی نسبت به اخلاق عرفی ۳- نبود نشانه‌های واضح اختلال روانی ۴- تعهد ایدئولوژیک پایین (Christie, 1970: 8).

خودشیفتگی، سبکی از شخصیت است که با ویژگی‌های همچون بزرگ‌بینی، تخیلات افراطی درباره قدرت، زیبایی و موفقیت، حساسیت زیاد نسبت به انتقاد و

---

1. Psychopathy
2. socially aversive
3. Christie & Geis

احساس بی‌نظیر بودن مشخص می‌شود (ر.ک: American Psychiatric Association, 2022). خودشیفتگی با پیامدهای مثبت و منفی همراه است (Young & Pinsky, 2006: 463). برخی از پیامدهای مثبت آن عبارتند از: کاهش افسردگی (Watson & Biderman, 1993: 41)، برون‌گرایی (Bradlee & Emmons, 1992: 821)، خوشایندی اولیه (Oltmanns, 2004: 216) و عملکرد بهتر در جمع (Wallace & Baumeister, 2002: 819). از طرفی، عطش توجه، اطمینان افراطی به خود و فقدان همدلی (Young & Pinsky, 2006: 463)، برخی از پیامدهای منفی خودشیفتگی را تشکیل می‌دهد.

شخصیت ضد اجتماعی، یکی از بارزترین اختلالات شخصیت است که علاوه بر سطح بیماری شناختی، در سطح صفات شخصیتی و در بین جمعیت عمومی نیز می‌تواند خود را نشان دهد (Board & Fritzon, 2005: 18). اختلال شخصیت ضد اجتماعی با جرم، خشونت و بزهکاری همراه است. ویژگی‌های اساسی این اختلال شامل پیشینه‌ای از رفتارهای مستمر و مزمن تجاوز به حقوق دیگران است که پیش از پانزده‌سالگی آغاز و تا دوران بزرگسالی تداوم می‌یابد. شاخص این اختلال، نگرش طمع‌کارانه نسبت به دیگران است، نوعی عدم حساسیت و بی‌تفاوتی نسبت به حقوق دیگران که با دروغ، دزدی و تقلب مشخص می‌شود (ر.ک: American Psychiatric Association, 2022). بیشتر تحقیقات انجام‌شده درباره اختلال شخصیت ضد اجتماعی در بین زندانیان انجام گرفته است و پیشینه پژوهشی امروزه تدریجاً به سمت مطالعه صفات ضد اجتماعی در جمعیت عمومی پیش می‌رود (Ross et al, 2004: 213).

با وجود تفاوت‌های بنیادین در ریشه‌های شکل‌گیری، این سه صفت شخصیتی دارای چند ویژگی مشترک هستند و هر یک درجه‌ای از رفتاری اجتماعی با نیت منفی، همراه با تمایلاتی برای پیشرفت فردی، سردی عاطفی، دورویی و پرخاشگری را نشان می‌دهند (Greitemeyer & Seidl, 2024: 1). بر اساس پیشینه مطالعاتی، به‌ویژه در نمونه‌های غیربالینی، شواهد قابل توجهی از هم‌پوشانی میان شخصیت‌های ماکیاولیایی، خودشیفته و ضد اجتماعی وجود دارد (Gebben et al, 2021: 1; Yousaf et al, 2023: 1; Nai & Young, 2024: 1).

شکل‌گیری اعتیاد و رفتار سوءمصرف مواد به عنوان یک رفتار نابهنجار، معلول عوامل

متعددی است و در واقع عامل سبب‌شناسی واحدی برای آن وجود ندارد (Bjornestad et al, 2020: 394; Blonigen & Macia, 2021: 187)، در این میان، عوامل جامعه‌شناختی مانند کاهش پیوندهای اجتماعی، شکاف نسلی، ضعف نهادهای اجتماعی، فشارهای اقتصادی و اجتماعی، بیکاری و تأثیر گروه همسالان، نقش مهمی در گرایش به مصرف مواد دارند. این عوامل می‌توانند با ایجاد احساس بی‌هویتی، ناکامی اجتماعی و نبود حمایت اجتماعی، زمینه‌ساز گرایش افراد به سوءمصرف مواد شوند. علاوه بر عوامل اجتماعی، ویژگی‌های فردی و روان‌شناختی نیز به عنوان عوامل مهم در شکل‌گیری اعتیاد شناخته می‌شوند. آمادگی‌های شخصیتی، یکی از آنها به شمار می‌رود. به عبارتی صفات شخصیت به عنوان تعیین‌کننده‌های درونی رفتار می‌تواند رفتار نابهنجار سوءمصرف مواد را نیز تبیین کند. از طرفی به نظر می‌رسد که افراد با ویژگی‌های مثلث تاریک شخصیتی (اعم از معتاد و غیر معتاد)، معلول شرایط جامعه‌شناختی ذکر شده در موارد فوق باشند. از طرفی این شخصیت‌ها دارای صفاتی هستند که از دیدگاه ویژگی‌های عمومی شخصیت قابل بررسی هستند. یکی از رویکردهای مهم در سنجش شخصیت، الگوی پنج عاملی است.

در حال حاضر اینگونه مطرح می‌شود که چند نسخه از مدل پنج عاملی وجود دارد؛ اما در میان آنها، مدلی که مک‌کری و کاستا ارائه کرده‌اند، رایج‌ترین و پرکاربردترین مدل پنج عاملی شخصیت شناخته می‌شود. بر این اساس، پنج عامل یا حیطه اصلی شخصیت عبارتند از: روان آزاده‌گرایی، برون‌گرایی، گشودگی، توافق‌جویی و با وجدان بودن. هر عامل، شش جنبه یا مقیاس فرعی نیز دارد. امروزه رابطه اختلالات شخصیت و الگوی پنج عاملی شخصیت و اینکه هر ویژگی نابهنجار نیم‌رخ شخصیتی خود را دارد (Dyce, 1998: 31; Van Kampen, 2006: 82) مورد تأیید قرار گرفته است.

مروری بر ادبیات پژوهشی روشن می‌سازد که همبسته‌های شخصیتی مثلث تاریک شخصیتی در سوءمصرف‌کننده‌های مواد بررسی نشده است. بنابراین پژوهش حاضر با هدف بررسی نیم‌رخ‌های شخصیتی صفات ماکیاوولی، خودشیفتگی و ضد اجتماعی (مثلث تاریک شخصیتی) بر اساس الگوی پنج عاملی شخصیت در بین سوءمصرف‌کننده‌های مواد انجام می‌گیرد. لازم به ذکر است که بسیاری از مطالعات به عوامل اجتماعی اهتمام

داشته‌اند، ولی به نظر می‌رسد که عوامل فردی نیز می‌تواند در این مسئله تأثیرگذار باشد. بنابراین پژوهش حاضر به بررسی ویژگی‌های شخصیتی مصرف‌کنندگان با توجه به روابط اجتماعی می‌پردازد.

پیشینه پژوهش

بر اساس تحقیقات پیشین، صفات تاریک شخصیت با گرایش به اعتیاد و رفتارهای اعتیادی، رابطه نشان داده است. یوسفی و تیموری (۱۳۹۸) نشان داده‌اند که بین صفات سه‌گانه تاریک شخصیت و آسیب‌پذیری به اعتیاد، رابطه معنادار مستقیمی وجود دارد و ماکیاولیسم، جامعه‌ستیزی و خودشیفتگی به ترتیب بیشترین رابطه را با اعتیاد نشان داده‌اند. همچنین صدری و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی روی بزهکاران به این نتیجه رسیدند که صفات تاریک شخصیت، تبیین‌کننده گرایش آنها به سمت اعتیاد است. پژوهش تکلو و رضانی (۱۳۹۸) هم در جامعه آماری زنان نشان داده است که زنان دارای آمادگی بالا برای اعتیاد در مقایسه با گروه کنترل، دارای میزان بالایی از صفات تاریک شخصیت هستند.

فودسات و همکاران (۲۰۲۴) در پژوهشی با هدف بررسی عوامل مؤثر در بهبودی از مواد روی ۱۲۳ بیمار سوءمصرف‌کننده مواد به این نتیجه رسیدند که وجود رگه‌های تاریک شخصیت، مانع از بهره‌مندی کافی آنها از روش‌های درمانی می‌شود.

امروزه رابطه اختلالات روانی و ویژگی نابهنجار با الگوی پنج‌عاملی شخصیت (Dyce, 1998: 31; Van Kampen, 2006: 82) تأیید شده است. برای مثال پژوهش‌ها نشان داده‌اند که افراد مبتلا به اختلال شخصیت هیستریونیک، برون‌گرایی بالایی دارند و افراد ضد اجتماعی، ترکیبی از توافق و وظیفه‌شناسی پایین دارند (Westen & Shedler, 1999: 273). همچنین افرادی که نمره پایینی در مقیاس توافق‌جویی دریافت می‌کنند، احتمال اینکه کاندیدای اختلال شخصیت پارانوئید باشند، بیشتر است و نمره بالا در مقیاس روان‌آزرده‌گرایی احتمال ابتلا به اختلال شخصیت مرزی را بیشتر می‌نماید (Van Kampen, 2006: 82).

مروری بر ادبیات پژوهشی نشان می‌دهد که هرچند در معدود پژوهش‌های صورت گرفته در جمعیت عمومی، پالوس و ویلیامز (Paulhus & Williams, 2002: 556) و جاکوبویتز و ایگن (Jakobwitz & Egan, 2006: 331) گزارش کرده‌اند که صفات ماکیاولی، خودشیفتگی و ضد اجتماعی با توافق جویی پایین، رابطه دارند، همبسته‌های شخصیتی مثلث تاریک شخصیتی در سوءمصرف‌کننده‌های مواد بررسی نشده است.

بنابراین پژوهش حاضر با تحقیقات مشابه، تفاوت‌های مهمی دارد که از جمله آن می‌توان به تمرکز بر تبیین ویژگی‌های سه‌گانه تاریک شخصیت شامل ماکیاولیسم، خودشیفتگی و ضد اجتماعی بر اساس ابعاد مدل پنج عاملی شخصیت در جمعیت سوءمصرف‌کنندگان مواد اشاره کرد. در حالی که پژوهش‌های پیشین، بیشتر به بررسی رابطه مستقیم صفات تاریک با گرایش به اعتیاد یا آسیب‌پذیری پرداخته‌اند و اغلب بدون استفاده از چارچوب مدل پنج عاملی شخصیت بوده‌اند، پژوهش ما با بهره‌گیری از این مدل روان‌شناختی ساختاریافته، به تحلیل دقیق‌تر و جامع‌تری از صفات تاریک در قالب ابعاد روان‌رنجور خوبی، برون‌گرایی، توافق جویی، وظیفه‌شناسی و گشودگی می‌پردازد. علاوه بر این، بسیاری از مطالعات موجود در جمعیت‌های عمومی، دانش‌آموزان یا بزهکاران انجام شده‌اند و کمتر به طور تخصصی به سوءمصرف‌کنندگان مواد توجه شده است؛ در حالی که تمرکز پژوهش حاضر بر این گروه خاص، امکان شناخت بهتر و کاربردی‌تر ویژگی‌های شخصیتی مرتبط با اعتیاد را فراهم می‌آورد.

نکته قابل توجه آن است که در این پژوهش، صفات تاریک شخصیت نه تنها به عنوان ویژگی‌های فردی، بلکه به عنوان عامل‌هایی با پیامدهای اجتماعی نیز بررسی شده‌اند؛ زیرا این صفات می‌توانند کیفیت تعاملات اجتماعی، میزان انطباق با هنجارهای اجتماعی، گرایش به رفتارهای انحرافی و آسیب‌های جمعی را تحت تأثیر قرار دهند. سوءمصرف مواد، علاوه بر آنکه یک مسئله فردی است، مسئله‌ای عمیقاً اجتماعی است که ابعاد آن در ساختارهای خانواده، شبکه همسالان، محیط‌های کاری و کلیت جامعه بازتاب می‌یابد. بررسی همزمان ویژگی‌های شخصیتی و ابعاد ساختاری روابط اجتماعی در میان سوءمصرف‌کنندگان مواد، به ما کمک می‌کند تا بفهمیم چگونه صفات شخصیتی تاریک، به تضعیف پیوندهای اجتماعی، افزایش احساس بیگانگی و کاهش حمایت اجتماعی منجر

می‌شود و افراد را در معرض رفتارهای پرخطر و هنجارشکنانه قرار می‌دهد. در واقع تعامل صفات تاریک شخصیت با عوامل اجتماعی مانند طبقه اجتماعی، دسترسی به منابع اجتماعی، وجود یا غیاب حمایت خانواده و جامعه و تأثیرات فرهنگی و محیطی، نقشی اساسی در ایجاد یا تشدید سوءمصرف مواد ایفا می‌کند. بر این اساس رویکرد جامعه‌شناختی به ما امکان می‌دهد تا پذیرش یا طرد این افراد توسط جامعه، الگوهای ارتباطی‌شان، سبک‌های زندگی و مسیرهای بازگشت یا بازسازی اجتماعی‌شان را نیز مورد توجه قرار دهیم.

به این ترتیب نوآوری اصلی پژوهش، نه فقط در ترکیب مدل پنج عاملی شخصیت با صفات تاریک در زمینه سوءمصرف مواد، بلکه در توجه به زمینه‌های اجتماعی و نقش ساختارها و شبکه‌های اجتماعی در شکل‌گیری و تداوم این صفات و رفتارها نهفته است. این پژوهش می‌تواند خلأ مهمی در ادبیات روان‌شناسی و جامعه‌شناسی شخصیت و اعتیاد را پر کند و به بهبود مداخلات درمانی و اجتماعی، که مبتنی بر فهم دقیق‌تر تعامل میان عواملی فردی و اجتماعی است، کمک نماید.

مبانی نظری

نظریه‌های مختلفی درباره اعتیاد از منظر شخصیت وجود دارد. به طور کلی این نظریه‌ها بر این باورند که ویژگی‌های شخصیتی خاصی می‌توانند افراد را بیشتر در معرض خطر اعتیاد قرار دهند. رویکردهای موجود در زمینه ارتباط شخصیت و مصرف مواد به سه دسته تقسیم می‌شود: ۱- شناسایی ویژگی‌های شخصیتی که پیش‌بینی‌کننده مصرف مواد هستند. ۲- مقایسه تفاوت شخصیتی مصرف‌کنندگان مواد و افرادی که مواد مصرف نکردند. ۳- مطالعه تأثیر حاد و مزمن مصرف مواد بر شخصیت (Mitchell & Potenza, 2014: 2). پژوهش ما بر اساس رویکرد اول و دوم انجام گرفته است و در این راستا بر پایه دو مدل انجام شده است:

الف) مدل زیستی- روانی- اجتماعی اعتیاد

مدل زیستی- روانی- اجتماعی اعتیاد، یکی از جامع‌ترین دیدگاه‌ها درباره فرایند بروز

و تداوم اعتیاد است. این مدل، اعتیاد را صرفاً یک مشکل فردی یا ناشی از یک عامل خاص نمی‌داند، بلکه آن را پیامد پیچیده‌ای از تعامل چندجانبه بین متغیرهای زیستی، روانی و اجتماعی تلقی می‌کند. از منظر زیستی، عواملی همچون آمادگی ژنتیکی، عدم تعادل هورمونی می‌توانند زمینه را برای وابستگی به مواد اعتیادآور فراهم کنند. علاوه بر این، جنبه روانی اعتیاد به مسائلی چون ویژگی‌های شخصیتی وجود اختلالات همزمان روان‌پزشکی مانند افسردگی، اضطراب یا اختلالات شخصیت و همچنین شیوه‌های ناصحیح مقابله با استرس برمی‌گردد. در بُعد اجتماعی، نقش محیط خانوادگی، کارکرد والدین، فشار همسالان، سطح حمایت اجتماعی و شرایط اقتصادی-فرهنگی جامعه، پررنگ است. برای نمونه ممکن است در خانواده‌هایی که روابط عاطفی ضعیف است، نظارت و حمایت کافی وجود ندارد یا در محیط‌هایی که الگوهای ناسالم یا مصرف مواد رایج است، احتمال گرایش فرد به اعتیاد بیشتر شود. این مدل تصریح می‌کند که ساختار و عملکرد خانواده به عنوان نخستین محیط اجتماعی فرد، تأثیر عمیقی در پیشگیری و حتی درمان اعتیاد دارد و چگونگی حل مسائل، نحوه ارتباط اعضا، میزان همدلی، نقش‌های پذیرفته‌شده و کنترل رفتاری در خانواده، رابطه مستقیمی با آسیب‌پذیری یا مقاومت فرد در برابر اعتیاد دارد. از سوی دیگر، وجود عوامل تعیین‌کننده اجتماعی مانند وضعیت اقتصادی، باورهای فرهنگی و میزان درگیری با فعالیت‌های اجتماعی نیز نقش مهمی در گسترش یا پیشگیری از اعتیاد ایفا می‌کنند. بنابراین طبق این مدل، برای دستیابی به درمان مؤثر و پایدار، باید به تمام ابعاد زیستی، روانی و اجتماعی فرد توجه شود و مداخلات، جامع و چندبعدی باشند. در واقع هیچ مداخله‌ای به‌تنهایی پاسخ‌گو نیست، بلکه موفقیت در درمان و پیشگیری زمانی ممکن می‌شود که این رویکرد سیستمی و کل‌نگر لحاظ شود و تمامی سطوح دخیل در زندگی فرد را در برگیرد (Skewes & Gonzalez, 2013: 2).

با توجه به اینکه پژوهش حاضر بر بررسی متغیرهای روان‌شناختی و اجتماعی تمرکز دارد، انتخاب مدل زیستی- روانی- اجتماعی به عنوان مبنای نظری کاملاً توجیه‌پذیر بوده و می‌تواند فهم عمیق‌تری از پیچیدگی‌های اعتیاد و ارتباط متغیرهای شخصیت با آن به دست دهد.

ب) نظریه کنترل اجتماعی و رابطه آن با اعتیاد

نظریه کنترل اجتماعی، یکی دیگر از چارچوب‌های تأثیرگذار در تبیین علل و فرایند گرایش افراد به اعتیاد است. برخلاف نظریه‌هایی که تنها به عوامل فردی توجه دارند، این نظریه تأکید می‌کند که میزان پیوند و دلبستگی فرد با نهادهای مهم اجتماعی مانند خانواده، مدرسه، محل کار و گروه‌های مذهبی، نقش تعیین‌کننده‌ای در رفتارهای پرخطر از جمله گرایش به مواد مخدر دارد. وقتی فرد به دلایل مختلف چون ناکامی، احساس محرومیت از اهداف یا تجربه تبعیض، این پیوندها را از دست می‌دهد یا تضعیف می‌کند، نه تنها نظارت بیرونی کاهش می‌یابد، بلکه هویت اجتماعی مثبت او نیز آسیب می‌بیند. در این شرایط، افراد به‌ویژه نوجوانان و جوانانی که از نظر عاطفی و اجتماعی احساس بیگانگی و نارضایتی پیدا می‌کنند، بیشتر در معرض پیوستن به گروه‌های منحرف و همسالان مصرف‌کننده مواد قرار می‌گیرند. به بیانی دیگر، ضعف در کنترل‌های اجتماعی، اهمال در نظارت والدین، کاهش تعهد به ارزش‌ها و هنجارهای جمعی و اختلال در احساس تعلق، زمینه را برای بروز رفتارهای ناسازگار و وابستگی به مواد فراهم می‌کند. نکته قابل توجه این است که برخی ویژگی‌های شخصیتی نظیر ماکیاولیانیسم، خودشیفتگی و ضد اجتماعی بودن که از آنها به عنوان شخصیت‌های با کارکرد اجتماعی ناسالم یا بی‌زاری‌آور یاد می‌شود، معمولاً با فقدان دلبستگی عاطفی، ضعف در همدلی، فقدان تعهد اجتماعی و گرایش به نقض هنجارهای جمعی همراهند. این ویژگی‌ها مانع شکل‌گیری پیوندهای سالم و حمایتی با نهادهای اجتماعی می‌شوند و افراد دارای این صفات را آسیب‌پذیرتر در برابر اعتیاد می‌کند (Wild, 2006: 42).

بر این اساس، الگوی نظری این پژوهش، با تکیه بر نظریه کنترل اجتماعی، توجیه مناسبی برای انتخاب و بررسی رابطه میان ویژگی‌های شخصیتی مخرب و گرایش به اعتیاد فراهم می‌آورد.

جمع‌بندی

در مجموع مدل زیستی- روانی- اجتماعی و نظریه کنترل اجتماعی، هر دو با رویکردهای متفاوت اما مکمل، به پیچیدگی‌ها و چندعاملی بودن پدیده اعتیاد اشاره

دارند. به عقیده این مدل‌ها، اعتیاد تنها نتیجه یک متغیر یا یک نوع اختلال نیست، بلکه در بستر کنش پیچیده عوامل زیستی، ویژگی‌های شخصیتی، فرآیندهای روانی و شرایط اجتماعی- فرهنگی شکل می‌گیرد و تداوم می‌یابد. به همین دلیل، پژوهش حاضر با تمرکز بر متغیرهای شخصیتی و اجتماعی و با الهام از این نظریه‌ها می‌تواند به درک بهتر عوامل زمینه‌ساز و همبسته اعتیاد کمک کند و در طراحی مداخلات چندبعدی و جامع، مؤثر واقع شود.

روش پژوهش

تحقیق حاضر از نوع توصیفی همبستگی است. جامعه آماری این مطالعه را مردان معتادی تشکیل می‌داند که در سال ۱۴۰۱ در مراکز ترک اعتیاد خصوصی و دولتی شهر تبریز حضور داشتند. بنا بر اعلام سازمان بهزیستی و معاونت درمان استان آذربایجان شرقی، حدود صد هزار نفر مصرف‌کننده مواد در مراکز این شهر ثبت‌نام کرده‌اند.

نمونه‌گیری با استفاده از جدول مورگان به صورت در دسترس در بین افراد مراجعه‌کننده به مراکز ترک اعتیاد و کمپ‌های نگهداری انجام گرفت. از بین جامعه آماری، ۲۰۶ نفر مورد آزمون قرار گرفتند. مطابق جدول مورگان، ۳۸۴ نفر می‌بایست به عنوان نمونه انتخاب می‌شدند، اما به دلیل طولانی بودن پرسشنامه‌ها مجبور شدیم به اجرای آنها روی ۲۰۶ نفر اکتفا کنیم. این مسئله می‌تواند تعمیم‌پذیری یافته‌ها را با مشکل مواجه کند. بنابراین توصیه می‌شود در تفسیر نتایج، این محدودیت در نظر گرفته شود. تکمیل پرسشنامه‌های افراد مسن و به طور کلی شرکت‌کننده‌هایی که به دلایل وضعیت ناشی از اعتیاد، قادر به خواندن سؤالات نبودند، با مساعدت پژوهشگران انجام گرفت. معیارهای ورود عبارت بودند از: سواد خواندن و نوشتن، داشتن سن حداقل هجده سال، دارا بودن تشخیص سوءمصرف مواد. معیارهای خروج هم عبارت بودند از: ابتلا به اختلالات روان‌پریشی و عدم وابستگی به الکل. معیارهای ورود و خروج قبل از اجرای پرسشنامه در قالب مصاحبه کوتاه بررسی شدند.

برای تأمین اصول اخلاق پژوهشی، علاوه بر شرکت داوطلبانه در پژوهش، اصول

رازداری و حفظ حریم خصوصی از طریق ذکر نشدن نام و نام‌خانوادگی شرکت‌کننده‌ها رعایت شد. میانگین سنی و انحراف معیار نمونه نیز به ترتیب ۲۹/۱۰ و ۷/۶۳ بود. دامنه سنی شرکت‌کنندگان هم ۲۰ تا ۵۶ سال بود. داده‌ها با استفاده از روش تحلیل رگرسیون چندمتغیری تحلیل شدند.

ابزار پژوهش عبارت بود از:

۱- پرسشنامه شخصیت ماکیاولیایی^۱: این ابزار را کریستی و گیس (Christie & Geis, 1970) با هدف ارزیابی صفات ماکیاولیایی ایجاد کرده‌اند. این پرسشنامه، ۲۰ سؤال دارد و در یک طیف لیکرت پنج درجه نمره‌گذاری می‌شود. نمره بالا نشان‌دهنده شدت بیشتر خصوصیات ماکیاولیسم، مانند استفاده از روش‌های بهره‌کشی بین‌فردی، دیدگاه بدبینانه نسبت به نیت انسان‌ها و مخالفت با اخلاقیات است. برخی آیتم‌ها معکوس نمره‌گذاری می‌شوند تا جهت نمره‌دهی یکسان باشد و دامنه نمره‌های کل بین ۲۰ تا ۱۰۰ قرار دارد. این پرسشنامه از سه بعد تاکتیک‌های بین‌فردی، بدبینی نسبت به ماهیت انسان، عدم موافقت با اخلاقیات مورد اجماع تشکیل شده است. در فرهنگ اصلی پرسشنامه، شخصیت ماکیاولیایی از خصوصیات روان‌سنجی مطلوبی برخوردار است. مطالعات پیشین در ایران نشان داده است که این مقیاس، روایی و پایایی مناسبی دارد. برای مثال ابراهیمی و همکاران (۱۳۸۵)، پایایی پرسشنامه را با روش دو نیمه کردن حدود ۰/۷۹ گزارش کرده‌اند. در پژوهش حاضر، اعتبار همسانی درونی به روش آلفای کرونباخ ۰/۷۵ محاسبه شد.

۲- پرسشنامه شخصیت چندمحوری بالینی میلیون^۲: پرسشنامه شخصیت چندمحوری بالینی میلیون دارای ۱۷۵ سؤال است و ۱۱ اختلال شخصیت مطرح‌شده در DSM-IV-TR را ارزیابی می‌کند. پاسخ‌ها به صورت گزینه‌های چندگانه جمع‌آوری شده و نمره‌های خام آن به نمره‌های استاندارد تبدیل می‌شود. نمره‌های بالاتر بیانگر شدت بیشتر اختلالات شخصیتی یا نشانه‌های بالینی است و دامنه نمره‌های استاندارد معمولاً بین ۰ تا حدود ۱۱۵ یا ۱۴۰ است، که نمره‌های بالاتر از ۷۵ یا ۸۵ به عنوان نمره‌های

1. Machiavellianism Scale- forth edition
2. The Millon Clinical Multiaxial Inventory-II

بالینی در نظر گرفته می‌شوند. در ایران این پرسشنامه را خواجه موگهی (ر.ک: خواجه موگهی، ۱۳۷۳) هنجاریابی کرده است و ویژگی‌های روان‌سنجی آن با یافته‌های گزارش شده توسط میلون هم‌خوانی دارد. ضریب آلفای کرونباخ ایرانی مقیاس‌های مختلف بین ۰/۶۴ تا ۰/۸۸ گزارش شده است که همسو با ضرایب آلفای سازنده است. همچنین پایایی آزمون- بازآزمون در فواصل زمانی مختلف (از چند روز تا چند ماه) بین ۰/۶۱ تا ۰/۹۷ بوده که نشان‌دهنده ثبات مناسب ابزار است. از نظر روایی، پژوهش‌ها نشان داده‌اند که MCMI-2 دارای روایی تشخیصی و همگرایی مطلوب است و می‌تواند به‌خوبی بین جمعیت‌های بالینی و غیر بالینی تمایز قائل شود. هرچند ابزار یادشده برای جمعیت‌های بالینی ساخته‌شده، در چند مطالعه با گروه‌های غیر بالینی نیز به کار برده شده است (ر.ک: Choca et al, 1997). در پژوهش حاضر از زیرمقیاس‌های شخصیت خودشیفته و ضد اجتماعی این پرسشنامه استفاده شد.

۳- نسخه تجدیدنظر شده پرسشنامه شخصیتی نئو^۱: این ابزار، ۲۴۰ گویه دارد که کاستا و مک کری (ر.ک: Costa & McCrae, 1992) آن را برای سنجش پنج صفت بزرگ شخصیت (روان آزرده‌گرایی، برون‌گرایی، گشودگی، توافق‌جویی و باوجدان بودن) ایجاد کرده‌اند. ضرایب آلفای گزارش شده توسط آنان برای زیر مقیاس‌ها، ۰/۷۴ تا ۰/۸۹ با میانگین ۰/۸۱ بوده است. در ایران نیز حق‌شناس (۱۳۸۵) روی نمونه ۵۰۲ نفری، ضرایب آلفای کرونباخ را برای ابعاد باوجدان بودن، توافق‌جویی، گشودگی، برون‌گرایی و روان‌آزرده‌گرایی به ترتیب ۰/۸۳، ۰/۷۱، ۰/۵۷، ۰/۷۱ و ۰/۸۱ گزارش کرده است. همچنین این آزمون، روایی همگرا و واگرای مناسبی دارد.

یافته‌های پژوهش

تصویری از ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه مورد مطالعه در جدول (۱) گزارش شده است.

جدول ۱- یافته‌های جمعیت‌شناختی نمونه مورد مطالعه

شاخص	متغیرها	فراوانی	درصد
شغل	بیکار	۱۴۲	۶۸/۹۳
	شاغل	۶۴	۳۱/۰۷
مدت مصرف	کوتاه‌مدت (زیر ۱ سال)	۶۲	۳۰/۱۰
	میان‌مدت (۱ تا ۵ سال)	۶۶	۳۲/۰۴
	بلندمدت (بیشتر از ۵ سال)	۷۶	۳۶/۸۹
میزان تحصیلات	زیر دیپلم	۴۷	۲۲/۸۲
	دیپلم	۸۴	۴۰/۷۸
	کارشناسی	۴۳	۲۰/۸۷
	کارشناسی‌ارشد و بالاتر	۳۲	۱۵/۵۳
وضعیت تأهل	مجرد یا متارکه	۷۹	۳۸/۳۵
	متاهل	۱۲۷	۶۱/۶۵

میانگین نمره‌های کسب‌شده در متغیرهای پژوهش در جدول (۲) خلاصه شده است.

جدول ۲- میانگین نمره‌های کسب‌شده و همبستگی‌ها در متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار
شخصیت ماکیاولیایی	۳۲/۲۸	۷/۱
شخصیت خودشیفته	۱۵/۰۱	۳/۵۳
شخصیت ضد اجتماعی	۷/۱۰	۳/۵۲
روان‌آزوده‌گرایی (پنج عاملی)	۸۹/۶۹	۲۴/۱
برون‌گرایی (پنج عاملی)	۱۰۵/۸۹	۱۷/۵۸
گشودگی (پنج عاملی)	۱۰۷/۳	۱۳/۳۱
توافق‌جویی (پنج عاملی)	۱۲۰/۵۱	۱۲/۷۵
با وجدان بودن (پنج عاملی)	۱۲۵/۹۷	۱۸/۵۹

برای بررسی رابطه ابعاد مثلث تاریک شخصیت و زیرمقیاس‌های الگوی پنج عاملی شخصیت، ماتریس ضرایب همبستگی پیرسون آنها با یکدیگر محاسبه شد. این نتایج در جدول (۳) خلاصه شده است.

جدول ۳- ماتریس ضرایب همبستگی بین ابعاد مثلث تاریک

شخصیت و زیرمقیاس‌های الگوی پنج عاملی

مؤلفه‌ها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
مثلث تاریک شخصیت								
۱- شخصیت ماکیاولیایی	۱							
۲- شخصیت خودشیفته	۰/۱۴	۱						
۳- شخصیت ضداجتماعی	*۰/۳۷	۰/۴۳	۱					
الگوی پنج عاملی								
۴- رولن‌آزرده‌گرایی	*۰/۴۰	۰	۰/۳۰	۱				
۵- برون‌گرایی	*۰/۲۹	*۰/۱۸	۰/۰۱	*۰/۳۳	۱			
۶- گشودگی	۰/۰۱	۰/۰۶	۰	۰/۰۲	*۰/۳۲	۱		
۷- توافق‌جویی	*۰/۳۰	*۰/۳۸	*۰/۳۳	*۰/۳۱	۰/۰۷	۰/۰۲	۱	
۸- باوجدان بودن	*۰/۳۰	*۰/۲۲	*۰/۳۴	*۰/۴۰	*۰/۴۰	۰/۱۲	*۰/۱۹	۱

* p < ۰/۰۰۵ ** p < ۰/۰۱

برای بررسی دقیق‌تر رابطه و نیز ارزیابی دقیق سهم متغیرهای پیش‌بین در تبیین متغیر ملاک از تحلیل رگرسیون چندمتغیره گام‌به‌گام استفاده شد. ادامه تحلیل در سه مرحله انجام گرفت. در هر سه مرحله، «الگوی پنج عاملی شخصیت» به عنوان متغیر

پیش‌بین وارد معادله رگرسیون شد. در مرحله اول «شخصیت ماکیاولیایی»، در مرحله دوم «شخصیت خودشیفته» و در مرحله سوم، «شخصیت ضد اجتماعی» به عنوان متغیر ملاک وارد معادله رگرسیون شدند. در هر سه مرحله به دلیل تعدد متغیرهای پیش‌بین، جهت بررسی فرض استقلال متغیرهای پیش‌بین، شاخص تحمل و شاخص عامل تورم واریانس محاسبه شد. میانگین شاخص تحمل متغیرها برای مراحل اول، دوم و سوم به ترتیب حداقل ۰/۸۵، ۰/۹۵ و ۰/۹۴ و شاخص عامل تورم واریانس به ترتیب حداقل ۱/۰۵، ۱/۰۵ و ۱/۰۶ محاسبه شد. می‌توان نتیجه گرفت که متغیرهای پیش‌بین نسبت به یکدیگر مستقل بوده، مشکل هم‌خطی چندگانه در داده‌ها وجود ندارد. جداول (۴) تا (۹)، نتایج مراحل سه‌گانه تحلیل را نشان می‌دهند.

جدول ۴- تحلیل رگرسیون متغیر شخصیت ماکیاولیایی

بر الگوی پنج‌عاملی شخصیت

گام	متغیر پیش‌بین	r	R ²	F	Sig.	B	β	t	Sig.
اول	روان‌آزرده‌گرایی	۰/۴۰	۰/۱۶	۴۰/۰۸	۰/۰۰۱	۰/۱۲	۰/۴۰	۶/۳۳	۰/۰۰۱
دوم	روان‌آزرده‌گرایی	۰/۵۱	۰/۲۶	۳۵/۰۶	۰/۰۰۱	۰/۱۰	۰/۳۴	۵/۴۴	۰/۰۰۱
	توافق‌جویی					-۰/۱۷	-۰/۳۱	-۵/۰۱	۰/۰۰۱
سوم	روان‌آزرده‌گرایی					۰/۰۸	۰/۲۸	۴/۳۵	۰/۰۰۱
	توافق‌جویی	۰/۵۳	۰/۲۸	۲۶/۴۵	۰/۰۰۱	-۰/۱۷	-۰/۳۱	-۵/۰۹	۰/۰۰۱
	برون‌گرایی					-۰/۰۶	-۰/۱۷	-۲/۶۶	۰/۰۰۸

نسبت معنادار F در جدول (۴)، نشان‌دهنده وجود ارتباط معنادار بین متغیر پیش‌بین و ملاک است. بر اساس اطلاعات جدول یادشده، از میان پنج عامل مدل پنج‌عاملی شخصیت، عوامل روان‌آزرده‌گرایی، توافق‌جویی و برون‌گرایی، توان لازم را برای ورود به مدل رگرسیونی به منظور تبیین شخصیت ماکیاولیایی دارند. ضرایب به‌دست‌آمده از تحلیل رگرسیونی نشان می‌دهد که در نخستین مرحله، ورود متغیر

«روان آزرده‌گرایی» به تنهایی می‌تواند ۱۶ درصد از تغییرات «شخصیت ماکیاولیایی» را پیش‌بینی نماید. در مرحله دوم، اضافه شدن متغیر «توافق‌جویی»، این درصد را به ۲۶ درصد افزایش می‌دهد و در نهایت در مرحله سوم، ورود متغیر «برون‌گرایی» موجب افزایش درصد واریانس تبیین‌شده به ۲۸ درصد می‌شود.

برای ارزیابی رابطه شخصیت ماکیاولیایی با ابعاد فرعی مدل پنج‌عاملی شخصیت، ضرایب همبستگی آنها به روش پیرسون در جدول (۵) خلاصه شده است.

جدول ۵- ضرایب همبستگی شخصیت ماکیاولیایی

با حیطه‌های مربوط به عامل‌های پنجگانه

حیطه‌های مربوط به عامل‌های پنجگانه						شخصیت ماکیاولیایی
حیطه‌های روان‌آزرده‌گرایی						
اضطراب	خصوصیت	افسردگی	هشیاری	تکانشوری	آسیب‌پذیری	
**۰/۲۷	**۰/۳۲	**۰/۴۵	**۰/۳۰	**۰/۱۸	**۰/۳۵	
حیطه‌های برون‌گرایی						
گرم بودن	معاشرتی بودن	ابراز وجود	فعال بودن	هیجان‌خواهی	هیجان مثبت	
**۰/۱۸	*-۰/۱۸	**۰/۲۰	-۰/۱۲	-۰/۱۰	**۰/۳۰	
حیطه‌های گشودگی						
تخیل	زیبایبندی	عواطف	کنش‌ها	عقاید	ارزش‌ها	
*۰/۱۴	۰/۰۶	-۰/۰۱	-۰/۰۳	-۰/۰۶	۰/۱۲	
حیطه‌های توافق‌جویی						
اعتماد	رک‌گویی	نوع‌دوستی	همراهی	تواضع	دل‌رحم بودن	
**۰/۴۱	**۰/۳۲	**۰/۳۰	**۰/۱۹	۰/۱۲	*-۰/۱۴	
حیطه‌های با وجدان بودن						
کفایت	نظم و ترتیب	وظیفه شناسی	تلاش موفقیت	خویش‌داری	احتیاط	
**۰/۲۴	**۰/۲۰	**۰/۳۰	**۰/۲۵	**۰/۳۱	**۰/۲۴	

* $p < 0.05$ ** $p < 0.01$

مطابق اطلاعات جدول بالا، شخصیت ماکیاولیایی با روان‌آزرده‌گرایی (همه حیظه‌ها)، برون‌گرایی (حیظه‌های گرم بودن، معاشرتی بودن، ابراز وجود و هیجان مثبت)، گشودگی (حیظه تخیل)، توافق‌جویی (اعتماد، رک‌گویی، نوع‌دوستی، همراهی و دل‌رحم بودن) و با وجدان بودن (همه حیظه‌ها) در مدل پنج‌عاملی شخصیت، رابطه مثبت یا منفی معنادار دارد.

جدول ۶- تحلیل رگرسیون متغیر شخصیت خودشیفته بر الگوی پنج‌عاملی شخصیت

گام	متغیر پیش‌بین	r	R ²	F	Sig.	B	β	t	Sig.
اول	توافق‌جویی	۰/۲۸	۰/۰۸	۱۶/۷۱	۰/۰۰۱	-۰/۰۸	۰/۲۸	-۴/۰۸	۰/۰۰۱
دوم	توافق‌جویی			۱۸/۸۸	۰/۰۰۱	۰/۱۰	-۰/۳۵	۵/۱۷	۰/۰۰۱
	باوجدان بودن	۰/۴۱	۰/۱۷			-۰/۰۶	۰/۳۰	-۴/۴۰	۰/۰۰۱

نسبت معنادار F در جدول (۶)، نشان‌دهنده ارتباط معنادار بین متغیر پیش‌بین و ملاک است. طبق داده‌های جدول، از میان پنج عامل مدل پنج‌عاملی شخصیت، دو عامل توافق‌جویی و باوجدان بودن، توانایی ورود به معادله رگرسیونی برای تبیین شخصیت خودشیفته را دارند. ضرایب به‌دست‌آمده از تحلیل رگرسیونی نشان می‌دهد که در مرحله نخست، متغیر «توافق‌جویی» به‌تنهایی قادر است ۸ درصد تغییرات «شخصیت خودشیفته» را پیش‌بینی کند و با اضافه شدن متغیر «باوجدان بودن» در مرحله دوم، این میزان به ۱۷ درصد افزایش می‌یابد. برای بررسی ارتباط شخصیت خودشیفته با زیرحوزه‌های مدل پنج‌عاملی شخصیت، ضرایب همبستگی آنها به روش پیرسون در جدول (۷) ارائه شده است.

جدول ۷- ضرایب همبستگی شخصیت خودشیفته

با حیطه‌های مربوط به عامل‌های پنجگانه

حیطه‌های مربوط به عامل‌های پنجگانه						شخصیت خودشیفته
حیطه‌های روان‌آزرده‌گرایی						
اضطراب ب	خصومت	افسردگی	هوشیاری	تکانشوری	آسیب‌پذیری	
۰/۰۷	۰/۱۳	-۰/۰۳	-۰/۰۶	-۰/۰۹	-۰/۰۹	
حیطه‌های برون‌گرایی						
گرم بودن	معاشرتی بودن	ابراز وجود	فعال بودن	هیجان‌خواهی	هیجان مثبت	
*۰/۱۶	*-۰/۰۸	**۰/۲۴	**۰/۲۲	۰/۱۰	۰/۱۱	
حیطه‌های گشودگی						
تخیل	زیباپسندی	عواطف	کنش‌ها	عقاید	ارزش‌ها	
-۰/۰۴	-۰/۰۲	۰/۱۰	۰/۰۲	۰/۱۲	۰/۰۱	
حیطه‌های توافق‌جویی						
اعتماد	رک‌گویی	نوع دوستی	همراهی	تواضع	دل‌رحم بودن	
-۰/۱۵ **	** -۰/۱۴	-۰/۰۵	* -۰/۱۵	** -۰/۳۲	-۰/۰۴	
حیطه‌های باوجدان بودن						
کفایت	نظم و ترتیب	وظیفه شناسی	تلاش موفقیت	خویشتن داری	احتیاط	
**۰/۳۱	۰/۱۱	۰/۱۰	**۰/۲۳	**۰/۱۵	۰/۰۷	

$p < ۰/۰۱$ ** $p < ۰/۰۵$ *

مطابق اطلاعات جدول بالا، شخصیت خودشیفته با برون‌گرایی (حیطه‌های گرم بودن، معاشرتی بودن، ابراز وجود و فعال بودن)، توافق‌جویی (اعتماد، رک‌گویی، همراهی

و تواضع) و باوجدان بودن (حیطه‌های کفایت، تلاش برای موفقیت و خویش‌تنداری) در مدل پنج‌عاملی شخصیت، رابطه مثبت یا منفی معنادار دارد.

**جدول ۸- تحلیل رگرسیون متغیر شخصیت ضد اجتماعی
بر الگوی پنج‌عاملی شخصیت**

گام	متغیر پیش‌بین	r	R ²	F	Sig.	B	β	t	Sig.
اول	روان آزرده‌گرایی	۰/۳۰	۰/۰۰	۲۰/۷۵	۰/۰۰	۰/۰۴	۰/۳۰	۴/۵۵	۰/۰۰
دوم	روان آزرده‌گرایی توافق‌جویی	۰/۳۰	۰/۰۰	۱۳/۶۵	۰/۰۰	۰/۰۴ ۰/۰۵	۰/۳۰ ۰/۲۷	۳/۷۷ ۵/۴۵	۰/۰۰ ۰/۰۰

نسبت معنادار F در جدول (۸)، رابطه میان متغیر پیش‌بین و ملاک را نشان می‌دهد. بر اساس داده‌های جدول یادشده، از میان پنج عامل مدل پنج‌عاملی شخصیت، دو عامل روان‌آزرده‌گرایی و توافق‌جویی، قابلیت ورود به مدل رگرسیونی برای تبیین شخصیت ضد اجتماعی را دارند. نتایج تحلیل رگرسیونی نشان می‌دهد که در مرحله نخست، ورود متغیر «روان‌آزرده‌گرایی» به‌تنهایی حدود ۱۰ درصد از تغییرات «شخصیت ضد اجتماعی» را تبیین می‌کند. سپس با اضافه شدن متغیر «توافق‌جویی» در مرحله دوم، این مقدار به ۱۳ درصد افزایش می‌یابد.

برای بررسی رابطه شخصیت ضد اجتماعی با حیطه‌های فرعی الگوی پنج‌عاملی شخصیت، ضرایب همبستگی پیرسون آنها در جدول (۹) گزارش شده است.

جدول ۹- ضرایب همبستگی شخصیت ضداجتماعی
با حیطه‌های مربوط به عامل‌های پنجگانه

حیطه‌های مربوط به عامل‌های پنجگانه						شخصیت ضد اجتماعی
حیطه‌های روان‌آزرده‌گرایی						
اضطراب	خصوصیت	افسردگی	هشیاری	تکانشوری	آسیب‌پذیری	
**۰/۲۵	**۰/۲۶	**۰/۳۰	**۰/۲۴	**۰/۱۷	**۰/۲۰	
حیطه‌های برون‌گرایی						
گرم بودن	معاشرتی بودن	ابراز وجود	فعال بودن	هیجان‌خواهی	هیجان مثبت	
۰/۰۲	-۰/۰۸	-۰/۰۷	-۰/۰۳	۰/۰۸	-۰/۰۹	
حیطه‌های گشودگی						
تخیل	زیباپسندی	عواطف	کنش‌ها	عقاید	ارزش‌ها	
۰/۱۲	-۰/۰۴	-۰/۰۲	-۰/۰۵	-۰/۰۶	-۰/۰۱	
حیطه‌های توافق‌جویی						
اعتماد	رک‌گویی	نوع‌دوستی	همراهی	تواضع	دل‌رحم بودن	
-۰/۱۳	**۰/۲۹	**۰/۲۲	**۰/۱۹	۰/۰۵	۰/۰۴	
حیطه‌های با وجدان بودن						
کفایت	نظم و ترتیب	وظیفه‌شناسی	تلاش موفقیت	خویش‌داری	احتیاط	
*-۰/۱۵	-۰/۱۱	**۰/۲۱	-۰/۰۹	**۰/۲۱	**۰/۲۶	

* $p < 0.05$ ** $p < 0.01$

مطابق اطلاعات جدول بالا، شخصیت ضد اجتماعی با روان‌آزرده‌گرایی (همه حیطه‌ها)، توافق‌جویی (رک‌گویی، نوع‌دوستی و همراهی) و با وجدان بودن (حیطه‌های کفایت، وظیفه‌شناسی، خویش‌داری و احتیاط) در مدل پنج‌عاملی شخصیت، رابطه مثبت یا منفی معنادار دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

تحقیق حاضر با هدف مطالعه ارتباط صفات شخصیت ماکیاولیایی، خودشیفته و ضد اجتماعی با مدل پنج عاملی شخصیت در معتادان مرد در شهر تبریز انجام گرفت. نتایج نشان داد که شخصیت ماکیاولیایی با عامل روان‌آزرده‌گرایی، توافق‌جویی و برون‌گرایی به ترتیب بیشترین رابطه مثبت را دارد. مؤثرترین حوزه در مقیاس‌های شخصیتی، تقابل سازگاری یا ثبات عاطفی با ناسازگاری است. بررسی‌ها نشان می‌دهد که یکی از ویژگی‌های برجسته شخصیت‌های ماکیاولیایی، روان‌آزرده‌گرایی بالاست که احتمالاً می‌تواند برخی ویژگی‌های این شخصیت را مانند تسلط عواطف منفی، حالت‌های الکسیثیمیک^۱ (ناتوانی در شناسایی و بیان احساسات) و فقدان لذت^۲ (کاهش توانایی لذت بردن از زندگی) توضیح دهد. این وضعیت‌های عاطفی، علاوه بر اختلال سوء‌مصرف مواد، در گستره وسیعی از اختلالات روان‌آزرده‌وار نیز مشاهده می‌شود (Demencescu, 2010: 12). این یافته با یافته‌های مک‌هوسکی (McHoskey, 2001: 791) و علی و همکاران (Ali et al, 2009: 758) در جمعیت عمومی هم‌مسو است.

در ارتباط با روان‌آزرده‌گرایی، حیطة افسردگی عامل روان‌آزرده‌گرایی، بیشترین ارتباط را با شخصیت ماکیاولیایی نشان داد. این موضوع نشان می‌دهد که احتمالاً سوء‌مصرف‌کننده‌های مواد دارای شخصیت ماکیاولیایی، گرایش‌های افسردگی بیشتری دارند. این یافته با بخشی از نشانه‌شناسی شخصیت ماکیاولیایی مانند غلبه عواطف منفی قابل توجیه است. همچنین این بخش از یافته‌ها با تحقیقاتی هماهنگ است که نشان داده‌اند ویژگی‌های افسردگی در سوء‌مصرف‌کننده‌های مواد به طور قابل ملاحظه‌ای بیشتر است (Clark et al, 2024: 210; McClintock, 2024: 1).

نتایج پژوهش حاضر در ارتباط با برون‌گرایی نشان می‌دهد که شخصیت ماکیاولیایی در بین معتادان با برون‌گرایی، رابطه منفی دارد و این افراد اغلب درون‌گرا هستند. به‌ویژه شخصیت ماکیاولیایی، بیشترین رابطه منفی را با بُعد عواطف مثبت برون‌گرایی نشان داده است که تأییدی بر یافته‌های پیشین بوده، دلالت بر افزایش هیجانات منفی

---

1. alexithymic
2. anhedonia

در این شخصیت دارد. البته این بدان معنا نیست که تمام سوءمصرف‌کنندگان مواد لزوماً برون‌گرا نیستند، بلکه صرفاً صفات ماکیاولیایی در آنان با برون‌گرایی، ارتباط منفی داشته است.

در زمینه شاخص توافق‌جویی، نتایج بیانگر رابطه منفی شخصیت ماکیاولیایی با این شاخص است. به این معنا که این افراد خودمحور بوده، نسبت به نیت دیگران مشکوکند و بیشتر رقابتی هستند تا همکاری‌جو. همچنین شخصیت ماکیاولیایی، بالاترین رابطه منفی را با ابعاد اعتماد، رک‌گویی و نوع‌دوستی نشان داده است. بنابراین ماکیاولیست‌ها بر این اعتقاد نیستند که دیگران درست‌کارند و تمایل دارند که کنترل دیگران را در دست بگیرند و فردگرایی خودخواه هستند. این یافته‌ها با توصیف ابتدایی کریستی (ر.ک: Christie, 1970) از ویژگی‌های افراد ماکیاولیایی مانند فقدان عاطفه بین‌فردی، بی‌توجهی به اخلاق عرفی و تعهد ایدئولوژیک اندک هم‌راستا است. همچنین این یافته با یافته‌های پالوس و ویلیامز (Paulhus & Williams, 2002: 556) و جاکوبویتز و ایگن (Jakobwitz & Egan, 2006: 331) همسو است.

رابطه منفی خودشیفتگی با توافق‌جویی که در پژوهش حاضر به دست آمد، با تحقیقات قبلی در جمعیت عمومی که عنوان کرده‌اند توافق‌جویی پایین از ویژگی‌های افراد خودشیفته است (Bradlee & Emmons, 1992: 822; Young & Pinsky, 2006: 463; Miller et al, 2009: 483)، همسو است.

همچنین پژوهش حاضر نشان داد که باوجدان بودن، یکی دیگر از همبسته‌های شخصیتی خودشیفتگی است و خودشیفتگی با باوجدان بودن، رابطه مثبت دارد. با نگاهی به حیطه‌های فرعی عامل باوجدان بودن مشخص می‌گردد که خودشیفتگی با بعد کفایت این عامل، بیشترین رابطه را دارد. از آنجایی که کفایت، بیشترین رابطه را با عزت نفس دارد، بنابراین رابطه خودشیفتگی با این بعد، موجه به نظر می‌رسد؛ زیرا مهم‌ترین ویژگی خودشیفتگی، عزت نفس بسیار بالاست. این یافته نیز با تحقیقاتی هماهنگ است که نشان داده‌اند افراد با عزت نفس بالا این تصور را دارند که با مصرف مواد، آنها بدان وابستگی پیدا نمی‌کنند و هر موقع که بخواهند می‌توانند ترک کنند (Sarkar et al, 2024: 542).

در ارتباط با صفات ضد اجتماعی، پژوهش حاضر نشان داد که روان‌آزوده‌گرایی (با

رابطه مثبت) و توافق جویی (با رابطه منفی)، مهم‌ترین همبسته‌های شخصیتی آن را تشکیل می‌دهند. این یافته با پژوهش جاکوبویتز و ایگن (Jakobwitz & Egan, 2006: 331) در جمعیت عمومی نیز همسو است. از این‌رو می‌توان نتیجه گرفت که هیجانات منفی در کنار ناتوانی در سازگاری با دیگران در سطح عامل عمومی شخصیت، وجه مشخصه اصلی شخصیت‌های ضد اجتماعی در سوءمصرف‌کننده‌های مواد به شمار می‌رود. همبسته‌های شخصیتی صفات ضد اجتماعی، شباهت بسیاری به همبسته‌های شخصیتی صفات ماکیاولیایی در پژوهش حاضر دارد. بنابراین این یافته با تحقیقات و نظریه‌هایی که معتقدند شباهت‌هایی بین شخصیت‌های ماکیاولیایی و ضد اجتماعی وجود دارد و بر این اساس معتقدند که دو مفهوم یادشده، ساختار مشابهی دارند (Lee & Ashton, 2005: 1571; Yousaf et al, 2023: 1; Nai & Young, 2021: 1) همسو است.

بر اساس نتایج این پژوهش، توافق جویی پایین، وجه مشترک شخصیتی در مثلث تاریک شخصیت در بین سوءمصرف‌کننده‌های مواد به شمار می‌رود. این یافته با یافته‌های پالوس و ویلیامز (Paulhus & Williams, 2002: 556) و جاکوبویتز و ایگن (Jakobwitz & Egan, 2006: 331) در جمعیت عمومی هم همسو است. به لحاظ نظری، حیطه‌هایی که توافق جویی آنها را در بر می‌گیرد، با توصیفات مربوط به مثلث تاریک شخصیت هماهنگی دارد؛ اعتماد، رک‌گویی، نوع‌دوستی، همراهی، تواضع و دل‌رحم بودن عیناً در نقطه مقابل صفات ماکیاولیایی، خودشیفتگی و ضد اجتماعی قرار می‌گیرند. از عناصر زیربنایی تشکیل‌دهنده توافق جویی، توانایی همدلی و حساسیت اجتماعی است. ناتوانی در همدلی با بی‌احساسی و عدم حساسیت اجتماعی با بهره‌کشی بین‌فردی می‌تواند همراه باشد. در این راستا، جونز و فیگیدو (Jones & Figueredo, 2013: 521) گزارش کرده‌اند که بی‌احساسی به‌تنهایی یک معیار ناکافی است، زیرا فقط در ترکیب با دستکاری بین‌فردی، تبیین کاملی برای خودشیفتگی، ماکیاولیسم و ضد اجتماعی فراهم می‌کند. در واقع مارکوس و همکاران (Marcus et al, 2018: 56) گزارش کرده‌اند که هم بهره‌کشی بین‌فردی و هم سنگدلی، نقاط مرکزی شبکه صفات تاریک شخصیت (ماکیاولیایی، خودشیفته، کینه‌توزی و پرخاشگری) را تشکیل می‌دهند. آنها پیشنهاد کرده‌اند که حذف بهره‌کشی بین‌فردی و سنگدلی از این شبکه، منجر به گره‌های کمتر

مرتبط به هم در این صفات شخصیت می‌گردد. پژوهش حاضر از دو جهت دارای محدودیت بود: نخست اینکه پرسشنامه‌های مورد استفاده طولانی بود که این موضوع ممکن است به دلیل ایجاد خستگی در شرکت‌کنندگان، بر نتایج تحقیق تأثیرگذار باشد. دوم اینکه این مطالعه صرفاً در جامعه آماری مردان انجام شده است. از آنجایی که نمونه‌های بالینی زنان در پژوهش حاضر شرکت نداشتند، از این‌رو در تعمیم نتایج باید این محدودیت را در نظر گرفت. بر این اساس توصیه می‌شود نتایج پژوهش حاضر در این گروه‌ها نیز بررسی شود.

پیشنهاد‌های سیاستی

با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر، مبنی بر اینکه وجه مشترک شخصیتی در الگوی پنج عاملی در مثلث تاریک شخصیتی در بین سوءمصرف‌کننده‌های مواد، «توافق‌جویی پایین» است، می‌توان پیشنهاد‌های سیاستی زیر را ارائه داد که همگی در راستای افزایش ویژگی توافق‌جویی در بین معتادان عمل می‌کنند: تقویت مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی، ارتقای خودآگاهی و خودکنترلی، تقویت ارزش‌های اخلاقی و بهبود محیط خانواده. به طور کلی با توجه به یافته‌های پژوهش، مداخلات باید بر تقویت ویژگی‌های شخصیتی مثبت و کاهش ویژگی‌های منفی مرتبط با «مثلث تاریک شخصیتی» تمرکز داشته باشند.

منابع

ابراهیمی، سیده افخم و دیگران (۱۳۸۵) «ویژگی‌های روان‌سنجی نسخه فارسی مقیاس ماکیاولیسم در دانشجویان»، فصلنامه علمی- پژوهشی روان‌شناسی کاربردی، دوره یازدهم، شماره ۳، صص ۲۰۱-۲۲۱.

تکلوی، سمیه و مهسا رضانی (۱۳۹۸) «مقیاسه شکست عاطفی و صفات سه‌گانه تاریک شخصیت در زنان با و بدون آمادگی به اعتیاد»، اعتیادپژوهی، سال سیزدهم، شماره ۵۳، صص ۲۸۵-۳۰۰.

خواجه موگهی، ناهید (۱۳۷۳) آمادہ‌سازی مقدماتی فرم فارسی پرسشنامه بالینی چندمحوری میلون- ۲ (MCMI-II)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی بالینی، استاد راهنما: محمدنقی برهنی، دانشکده علوم رفتاری و سلامت روان، دانشگاه علوم پزشکی ایران.

حق‌شناس، حسن (۱۳۸۵) طرح پنج عاملی ویژگی‌های شخصیت، شیراز، دانشگاه علوم پزشکی شیراز.

صدری دمیرچی، اسماعیل و هاجر اسرافیلی تازه کند محمدیه و سیدفرید مصباحی (۱۳۹۸) «الگوی آمادگی به اعتیاد بر اساس صفات سه‌گانه تاریک شخصیت و ذهنیت‌های طرح‌واره‌ای»، اعتیادپژوهی، سال سیزدهم، شماره ۵۳، صص ۱۱۹-۱۳۸.

گروسی فرشی، میرتقی (۱۳۸۰) رویکردهای نوین در ارزیابی شخصیت: کاربرد تحلیل عوامل در مطالعات شخصیت، تبریز، جامعه پژوه.

یوسفی، رحیم و شب‌نم تیموری (۱۳۹۸) «رابطه ساختاری صفات سه‌گانه تاریک شخصیت با آسیب‌پذیری به اعتیاد»، اعتیادپژوهی، سال سیزدهم، شماره ۵۴، صص ۴۶-۳۱.

Ali, F., Amorim, I. S. & Chamorro-Premuzic, T. (2009) Empathy deficits and trait emotional intelligence in psychology and Machiavellism. *Personality and Individual Differences*, 47, pp. 758-762.

American Psychiatric Association (2022) Diagnostic and statistical manual of mental disorders: DSM-5-TR. Washington, DC: American psychiatric association.

Andersson, H. W., Wenaas, M., & Nordfjærn, T. J. A.b. (2019) *Relapse after inpatient substance use treatment: A prospective cohort study among users of illicit substances*. 90 pp. 222-228.

Bjornestad, J., McKay, J. R., Berg, H., Moltu, C., & Nesvåg, S. (2020) How often are outcomes other than change in substance use measured? A systematic review of outcome measures in contemporary randomised controlled trials. *Drug and Alcohol Review*, 39(4), pp. 394-414.

Blonigen, D. M., & Macia, K. S. (2021) Personality change during substance use

- disorder treatment is associated with improvements in abstinence self-efficacy post-treatment among US military veterans. *Journal of Substance Abuse Treatment*, 120, 108187.
- Board, B. J., & Fritzon, K. (2005) Disordered personalities at work. *Psychology, Crime and Law*, 11, pp. 17–32.
- Borgholthaus, C. J., White, J. V., & Harms, P. D. (2023) CEO dark personality: A critical review, bibliometric analysis, and research agenda. *Personality and Individual Differences*, 201, 111951.
- Bradlee, P. M., & Emmons, R. A. (1992) Locating narcissism within the interpersonal circumplex and the Wve-factor model. *Personality and Individual Differences*, 13, pp. 821–830.
- Choca, J. P., Vandenberg, E., & Shanley, L. A. (1997) *Interpretive guide to Millon Clinical Multiaxial Inventory*. Washington DC:APA.
- Christie, R. (1970) Why Machiavelli? In R. Christie & F. Geis (Eds.), *Studies in Machiavellianism* (pp. 1–9). New York: Academic Press.
- Christie, R. & Geis, F. L. (Eds.) (1970) *Studies in Machiavellianism*. London: Academic Press.
- Clark, S. L., Dodd, C. G., Mitchell, T. B., Ingram, S. J., Armstrong, G. M., Jha, M. K., ... & Trivedi, M. H. (2024) Substance use patterns and mental health comorbidities in youth with a history of depression or suicidality: Findings from TX-YDSRN. *Journal of Affective Disorders*, 366, pp. 210-216.
- Costa, P. T., Jr., & McCrae, R. R. (1992) *Revised NEO Personality Inventory (NEO PI-R) and NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI) professional manual*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Craib, K., Patterson, S., Laborde, S., & Allen, M. S. (2024) The dark core of personality predicts mate poaching, jealousy, sociosexual orientation, ambivalent sexism, and attitudes toward sexual harassment. *Personality and Individual Differences*, 225, 112667.
- Demenescu, L. R., Kortekaas, R., den Boer, J. A., & Aleman, A. (2010) Impaired attribution of emotion to facial expressions in anxiety and major depression. *Plos One*, 1; 5, 12
- Djeriouat, H. (2024) The Dark Triad of personality and folk intuitions about free will and moral responsibility. *Personality and Individual Differences*, 217, 112457.
- Dyce, J.A., O'Connor, B.P. (1998) Personality disorders and the five-factor model: A test of facet-level predictions. *Journal of Personality Disorders*, 12(1): pp. 31-45.
- Fodstad, E. C., Erga, A. H., Pallesen, S., Ushakova, A., & Erevik, E. K. (2024) Personality traits as predictors of recovery among patients with substance use disorder. *Journal of Substance Use and Addiction Treatment*, 162, 209360.
- Gebben, A. N., Rivera, M., Baz, G., Ciarlante, K., & Min, H. (2021) Identifying dark personality profiles in working adults. *Personality and Individual*

Differences, 173, 110630.

- Greitemeyer, T., & Seidl, N. (2024) Dark and light university: The relationship between dark and light personality traits and educational choices and the desire for power as a mediating factor. *Acta Psychologica*, 248, 104400.
- Hetland, J., Lundervold, A. J., & Erga, A. H. (2024) Cognitive impairment as a predictor of long-term psychological distress in patients with polysubstance use disorders: A prospective longitudinal cohort study. *BMC Psychiatry*, 24, 143.
- Jakobwitz, S., & Egan, V. (2006) The Dark Triad and normal personality traits. *Personality and Individual Differences*, 40, 331–339.
- Jones, D. N., & Figueredo, A. J. (2013) The core of darkness: Uncovering the heart of the dark triad. *European Journal of Personality*, 27, pp. 521–531.
- Kowalski, R. M. (Ed.) (2001) *Behaving badly: Aversive behaviors in interpersonal relationships*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Lee, K., & Ashton, M. C. (2005) Psychopathy, Machiavellianism, and narcissism in the five-factor model and the HEXACO model of personality structure. *Personality and Individual Differences*, 38, pp. 1571–1582.
- Marcus, D. K., Preszler, J., & Zeigler-Hill, V. (2018) A network of dark personality traits: What lies at the heart of darkness? *Journal of Research in Personality*, 73, pp. 56–62.
- McClintock, H. F., Hinson-Enslin, A. M., & Nahhas, R. W. (2024) Depression as a mediator of the association between vision and/or hearing loss and recent substance use: NHANES 2013–2018. *Disability and Health Journal*, 17(2), 101575.
- McHoskey, J. W. (2001) Machiavellianism and personality dysfunction. *Personality and Individual Differences*, 31, pp. 791–798.
- Mitchell, M. R., & Potenza, M. N. (2014) Addictions and personality traits: impulsivity and related constructs. *Current behavioral neuroscience reports*, 1, pp. 1-12.
- Miller, J. D., Gaughan, E. T., Pryor, L. R., Kamen, C., & Campbell, W. K. (2009) Is research using the Narcissistic Personality Inventory relevant for understanding narcissistic personality disorder? *Journal of Research in Personality*, 43, pp. 482–488.
- Nai, A., & Young, E. L. (2024) They choose violence. Dark personality traits drive support for politically motivated violence in five democracies. *Personality and Individual Differences*, 230, 112794.
- Noorbala, A. A., Saljoughian, A., Yazdi, S. A. B., Faghihzadeh, E., Farahzadi, M. H., Kamali, K., ... & Mousavi, M. T. (2020) Evaluation of drug and alcohol abuse in people aged 15 years and older in Iran. *Iranian journal of public health*, 49(10), 1940-1946.
- Nooshabadi, J. E., Mockaitis, A. I., & Chugh, R. (2024). Chief executive officer's dark triad personality and firm's degree of internationalization: The mediating

- role of ambidexterity. *International Business Review*, 33(4), 1022-96.
- Oltmanns, T. F., Friedman, J. N., Fiedler, E. R., & Turkheimer, E. (2004) Perceptions of people with personality disorders based on thin slices of behavior. *Journal of Research in Personality*, 38, pp. 216–229.
- Paulhus, D. L., & Williams, K. M. (2002) The Dark Triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Journal of Research in Personality* 36, 556–563.
- Rauthmann, J. F. (2012) Towards multifaceted Machiavellianism: content, factorial, and construct validity of a German Machiavellianism scale. *Personality and Individual Differences*, 52, pp. 345–351.
- Ross, S. R., Lutz, C. J., & Bailley, S. E. (2004) Psychopathy and the five factor model in a noninstitutionalized sample: a domain and facet level analysis. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 26, pp. 213–223.
- Sarkar, N., Zainal, N. H., & Newman, M. G. (2024) Self-esteem mediates child abuse predicting adulthood anxiety, depression, and substance use symptoms 18 years later. *Journal of Affective Disorders*, 365, pp. 542-552.
- Skewes, M. C., & Gonzalez, V. M. (2013) The biopsychosocial model of addiction. *Principles of addiction*, 1, 61-70.
- Van Kampen, D. (2006) The Dutch DAPP-BQ: Improvements, lower- and higher-order dimensions, and relationship with the 5DPT. *Journal of Personality Disorders*, 20(1), pp. 81-101.
- Wallace, H. M., & Baumeister, R. F. (2002) The performance of narcissists rises and falls with perceived opportunity for glory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82, pp. 819–834.
- Watson, P. J., & Biderman, M. D. (1993) Narcissistic Personality Inventory factors, splitting and self-consciousness. *Journal of Personality Assessment*, 61, pp. 41–57.
- Westen, D., Shedler, J. (1999) Revising and assessing axis II, part II: Toward an empirically based and clinically useful classification of personality disorders. *American Journal of Psychiatry*, 156(2), 273-85.
- Wild, T. C. (2006) Social control and coercion in addiction treatment: towards evidence-based policy and practice. *Addiction*, 101(1), 40-49.
- Young, S. M., & Pinsky, D. (2006) Narcissism and celebrity. *Journal of Research in Personality*, 40, 463–47.
- Yousaf, S., Liu, Y., & Feite, L. (2023) Dark personality traits and sensation-seeking tourist behaviors. Is there a link? A preliminary investigation of Chinese tourists. *Tourism Management Perspectives*, 47, 101119.